

Yleistä tarttuvista eläintaudeista

Kotieläintukikoulutus TOPI-hanke 27.3.2019
Läänineläinlääkäri Leena Jakala

- § Suomen eläintautitilanne on maailmanlaajuisesti katsottuna erinomainen.
- § Suomella tällä hetkellä virallinen tautivapaus-status seuraavista taudeista: nautabruselloosi, suu- ja sorkkatauti, karjarutto, nautatuberkuloosi, naudän tarttuva leukoosi, klassinen sikarutto, pienten märehitjään rutto, afrikkalainen hevusrutto sekä tietyt kalataudit
- § Näiden lisäksi on olemassa useita muita tarttuvia tauteja, joita Suomessa ei ole koskaan esiintynyt
- § Suomi kuitenkin velvollinen jatkuvasti seuraamaan esim. erilaisin näytteenotoin tautitilannettaan
- § Zoonoosi= eläintauti, joka voi siirtyä suoraan tai välillisesti eläimen ja ihmisen välillä

Eläntautien ennaltaehkäisy/pitopaikan suojaaminen eläintaudeilta

- § Eläntäutilain 7 §:n mukaan pitopaikasta vastuussa oleva toimija on velvollinen huolehtimaan pitopaikan toimintaan nähden riittävästä menettelytavoista, joilla vastustettavien eläntautien leviämistä voidaan ennaltaehkäistä. Jos pitopaikka on elintarvikelaissa tarkoitettu alkutuotantopaikka, toimijan tulee lisäksi laatia kirjallinen kuvaus menettelytavoista.
- § Tässä tarkoitetaan ns. bioturvallisuustoimenpiteitä, joihin kuuluu esim. eläinsuojissa käyvien henkilöiden jalkineiden ja vaatteiden vaihto, käsien pesu, tautisulku, hankittavien eläinten terveydentilan varmistaminen, haittaeläinten torjunta, osastointi, osastojen pesut ja desinfiointit, lastaamisten järjestäminen erillisissä tiloissa, rehujen ja kuivikkeiden suojaaminen, työntekijöiden ohjeistaminen

Jatkuu...

§ ETT ry:n kotisivuilla (<https://www.ett.fi/>) hyviä, käytännönläheisiä ohjeita yleiseen tilatason tautisuojaukseen.

§ ETT tuonut Suomeen tautisuojausten arviointia varten myös ns. "Biocheck-työkalun" <https://www.biocheck.ugent.be/> (arvioita tekeviä henkilöitä: <https://www.ett.fi/yhdistys/yhteystiedot>)

Neuvo 2020(<https://proagria.fi/asiantuntijapalvelut/neuvo-2020>) liittyy myös eläinten hyvinvointi- ja terveysasioihin

Eläntautien luokittelu eläntautilain mukaan

- § Eläntaudit jaetaan vastustettaviin, ilmoitettaviin ja muihin eläntauteihin. Vastustettaviin tauteihin liittyy viranomais toimia.
- § Vastustettavat eläntaudit jaetaan edelleen kolmeen luokkaan: helposti leviäviin, vaarallisiin ja valvottaviin eläntauteihin
- § Todetusta tai epäilystä vastustettavasta eläntaudista on ilmoitettava virkaeläinlääkärille viipymättä

Jatkuu...

§ Luettelo siitä, mitkä taudit kuuluvat mihinkin luokkiin löydettävissä Ruokaviraston kotisivuilta:

<https://www.ruokavirasto.fi/viljelijat/elaintenpito/elainten-terveys-ja-elaintaudit/elaintautien-vastustaminen-ja-valvonta/elaintautien-luokittelu/>

Jatkuu...

Eläintautien luokitusjärjestelmän perustalla se,

- § kuinka merkittävästi ne vaikeuttavat kotieläintuotannon toimintaedellytyksiä,
- § kuinka merkittävästi ne vahingoittavat luonnonvaraisia eläinkantoja,
- § kuinka merkittävästi ne estävät tai haittaavat eläinten tai tuotteiden vientiä tai kauppaa
- § voivatko ne tarttua eläimestä ihmiseen aiheuttaen vakavan sairauden
- § leviävätkö ne erityisen helposti

Jatkuu...

- § Helposti leviäviä eläintauteja esim. suu- ja sorkkatauti, afrikkalainen sikarutto, klassinen sikarutto, korkeapatogeeninen lintuinfluenssa, matalapatogeeninen lintuinfluenssa, Newcastle'n tauti, kalojen tarttuva vertamuodostavan kudoksen kuolio (IHN-tauti), sinikielitauti, lumpy skin-tauti
- § Vaarallisia eläintauteja ovat esim. bruselloosi sorkkaeläimissä, pernarutto, rabies, BSE-tauti, klassinen scrapie lampaissa ja vuohissa
- § Valvottavia eläintauteja ovat esim. salmonellatartunnat nautaeläimissä, sioissa, kanoissa ja kalkkunoissa, epätyypillinen scrapie lampaissa ja vuohissa, Mycoplasma gallisepticum-tartunnat sellaisissa pitopaikoissa, joissa pidetään vähintään sataa kanaa tai kalkkunaa, esikotelomätä

Jatkuu...

- § Ilmoitettaviin tauteihin kuuluu esim. nautojen pälvisilsa, sikojen sikaruusu, lampaiden listerioosi, nautojen mycoplasma bovis.
- § Näissä taudeista kunnaneläinlääkäri ilmoittaa kuukausittain aluehallintovirastoon-> aluehallintovirasto ilmoittaa kuukausittain ruokavirastoon.
- § Ilmoitettavia tauteja vastustetaan vapaaehtoisin toimin (eivät ole viranomaistoimin vastustettavia) ja hyviä suosituksia ja ohjeistuksia joidenkin ilmoitettavien tautien suhteen löytyy esim. ETT ry:n kotisivuilta (<https://www.ett.fi/>).
- § Tuottaja vastaa zoonoosien (esim. kryptosporidioosi, pälvisilsa) ilmoittamisesta työntekijöilleen ja muille navetassa kävijöille

Tautivalvonnasta ja seurannasta

Vastustettavia eläintauteja seurataan ja valvotaan:

- § Eläinlääkäriin ”normaaleilla” tilakäynneillä (kunnaneläinlääkäri ryhtyy lakisääteisiin toimenpiteisiin epäillessään vastustettavaa eläintautia)
- § Teurastamoissa (tarkastuseläinlääkärit)
- § Erityisten seurantaohjelmien avulla (esim. vuosittaiset näytteenotot siipikarjatiljoilla lintuinfluenssan varalta tai teurastamoiden näytteenotot)
- § Pakollisten tai vapaaehtoisten terveysvalvontaohjelmien avulla (esim. pakollinen siipikarjan salmonellavalvontaohjelma tai vapaaehtoinen lampaiden MV-ohjelma)
- § Sisämarkkina- ja kolmasmaa-kaupassa erityiset näytteenotto-, tarkastus- ja terveystodistusvaatimukset

Toimijan ensitoimenpiteet vastustettavan taudin epäilytilanteessa

§ Ilmoittaminen (eläintautilaki 14§)

§ Taudin leviämisen estäminen (eläintautilaki 19§)

§ (Yllämainitut pykälät tarkemmin seuraavissa dioissa)

Toimijan ilmoittaminen, kun hän epäilee vastustettavaa eläintautia (eläintautilaki 14§)

§ Jos eläimistä vastuussa oleva toimija tai muu henkilö, joka osallistuu eläimen tutkimiseen, hoitoon, käsittelyyn, kuljetukseen, lopetukseen, teurastukseen, metsästykseen, pyyntiin, perkuuseen tai tarkkailuun, epäilee tai toteaa eläimellä olevan vastustettava tai uusi vakava eläintauti, hänen on viipymättä ilmoitettava asiasta kunnaneläinlääkärille tai aluehallintovirastolle. Eläimistä vastuussa olevan toimijan on tehtävä mainitulle viranomaiselle ilmoitus myös sellaisesta eläinten joukkosairastumisesta tai- kuolemasta sekä olennaisesti eläinten käyttäytymiseen tai tuottavuuteen liittyvästä muutoksesta, joka voi viitata vastustettavan tai uuden vakavan eläintaudin esiintymiseen.

Ensisijaiset toimenpiteet taudin leviämisen estämiseksi (eläintautilaki 19§)

- § Eläimistä vastuussa olevan toimijan, joka epäilee eläimellä vastustettavaa tai uutta vakavaa eläintautia, on pyrittävä pitämään eläin erillään pitopaikan muista eläimistä sekä vältettävä tartuntaa mahdollisesti levittävien eläinten, tuotteiden, tavaroiden ja aineiden siirtämisestä siihen saakka, kunnes aluehallintovirasto on päättänyt jatkotoimenpiteistä.
- § Eläinlääkäri, joka epäilee eläimellä vastustettavaa tai uutta vakavaa eläintautia, on annettava eläimistä vastuussa olevalle toimijalle viipymättä neuvoja 1 momentissa tarkoitetuista toimenpiteistä.

Viranomaistoimet epäiltäessä vastustettavaa tautia

- § Valvontaviranomaisen on tutkittava eläimet ja otettava siitä tarvittavat näytteet
- § Valvontaviranomaisen on myös tutkittava pitopaikan olosuhteet, muut eläimet, rehut ja kuivikkeet sekä otettava pitopaikasta tarvittavat näytteet
- § Valvontaviranomaisen on toimitettava näytteet laboratorioon
- § Jos aluehallintovirasto pitopaikassa tehtyjen tutkimusten perusteella, laboratoriotutkimusten tulosten, eläimen ja tartuntalähteen välisen yhteyden tai muun syyn perusteella epäilee vastustettavaa eläintautia (virallinen eläintautiepäily) eikä tautia voida todeta tai epäilyä sulkea pois eläintä lopettamatta, aluehallintovirasto voi määrätä eläimen lopetettavaksi (lopettamismääräys ei koske valvottavaa eläintautia)

Jatkuu..

- § Jos kyseessä on virallinen eläintautiepäily tai vastustettava eläintauti on todettu:
- aluehallintovirasto laatii selvityksen eläintaudin alkuperästä tai levinneisyydestä. Aluehallintovirasto voi käyttää selvityksen laatimisessa kunnaneläinlääkäriin apua.
  - aluehallintovirasto voi tehdä pitopaikasta vastuussa olevalle toimijalle osoitettavan päätöksen eli ns. ”rajoittavat määräykset”
- § Aluehallintoviraston on kumottava päätös välittömästi, kun eläintautia ei enää epäillä tai kun eläintautia ei enää esiinny pitopaikassa

Jatkuu...

§ Jos vastustettava eläintauti varmistuu, toimenpiteet riippuvat tautiluokasta ja taudista.

§ Laajamittaisimmat toimenpiteet helposti leviävien eläintautien kohdalla:

- Rajoittavia määräyksiä ja näytteenottoja myös kontaktitiloilla, kriisikeskuksen perustaminen

-Suoja- ja valvontavyöhykkeiden perustamiset, minkä sisällä erityisiä tarkastuksia ja rajoitteita eläinten siirroille

-Eläinten lopettamisia ja erityisiä raatojen hävittämistoimenpiteitä

-Tilojen saneerauksia

Valtion varoista maksetaan näytteenottoja, eläinten lopettamiskustannuksia, tilojen saneerauskustannuksia ja mahdollisesti myös tuotannonmenetyskustannuksia

Apua kriisitilanteeseen

- § MTK-liittosi tarjoaa tarvittaessa tukihenkilöpalvelua ja henkistä kriisiapua. Jos apua tarvitaan tilan töiden järjestelyssä tautikriisin aikana, MTK-liittosi auttaa sen järjestelyissä. Tilalle voidaan järjestää työapua esim. eläinten lopettamiseen, jos sitä tilalla tarvitaan. Tuottajaliittosi avustaa mahdollisten korvaushakemusten tekemisessä, tapauksesta johtuvien maataloustukiasioiden selvittämisessä ja muissa tilan toimintaan liittyvissä erityisjärjestelyissä.
- § MELA:n avustus: Jokainen MYEL-maksua maksava saa 500 euroa/henkilö esim. juristiapua tai terveydenhoitoa varten ottamalla yhteyden voimaa farmarille tai varavoimaa farmarille-yhteyshenkilöön.

Jatkuu...

§ **Pirkanmaa - Voimaa Farmarille**

§ <https://www.voimaafarmarille.fi/>

§ muu Pirkanmaa kuin Punkalaidun, Kihniö, Parkano, osa Sastamalaa

§ **Maija Pispä**

040 920 9801

maija.pispa@mtk.fi

§ **Maria Savolainen**

§ 050 513 7951

§ maria.savolainen@mtk

Jatkuu...

§ **Satakunta - Varavoimaa Farmarille II**

https://www.mtk.fi/liitot/satakunta/varavoimaa/fi_FI/varavoimaa/

§ Punkalaidun, Kihniö, Parkano, osa Sastamalaa

§ Tukinet on kriisikeskus verkossa (tukinetin kriisityöntekijät ja koulutetut vapaaehtoistyöntekijät)

§ Suomessa 22 kriisikeskusta, joista voi kysyä apua ja tukea kriisin sattuessa -> maksuttomia tapaamisia mahdollista järjestää

Jatkuu...

- § Suomen mielenterveysseura on mukana maaseudun tukihenkilöverkostossa, jossa ylläpidetään mm. auttavaa puhelinta maaseudun ihmisille (p. 010 504 5760, vastaa klo 18.00-22.00), tukihenkilötoimintaa verkossa sekä järjestetään info –ja koulutustilaisuuksia.
- § Valtakunnallinen kriisipuhelin on Suomen mielenterveysseuran ylläpitämä kriisissä oleville ihmisille tarkoitettu puhelin, joka on auki ma-pe klo 09.00-07.00 sekä la-su 15.00-07.00. (p. 010195202)
- § Myös omassa kunnassa voi olla kunnan järjestämää kriisipalvelua
- § Työterveyshuollon ja muun terveydenhuollon kautta voi myös saada apua

Viranomaisvalmius

- § Vakavien eläintautien (ensijaisesti helposti leviävien eläintautien) varalta on laadittu yksityiskohtaiset valmiussuunnitelmat, joita jatkuvasti päivitetään
- § Järjestetään myös erilaisia eläintautivalmiusharjoituksia
- § Aluehallintovirastoissa valmiusvarastot
- § Suomessa myös ns. valmiuseläinlääkärijärjestelmä kriisitilanteita varten (erityiskouluttaminen)

Eläintautisäädökset muuttuvat 21.4.2021 lähtien

§ Jatkossa eläintautisäädökset muuttuvat ja 21.4.2021 lähtien sovelletaan suoraan EU:n eläintautilainsäädäntöä:

- Animal Health Law, AHL, asetus 429/2016
- Uusi eläintautiluettelo, delegoitu asetus 1629/2018
- Uusi eläintautiluokitus, täytäntöönpanoasetus 1882/2018

§ Tautiluokittelu tulee olemaan hieman erilainen, käytännössä ei kuitenkaan tulossa suuria muutoksia jos ajatellaan toimenpiteitä eri tautien yhteydessä. Eri tauteja koskevia säännöksiä yhtenäistetään. Nykymuotoiset tautikohtaiset kansalliset asetukset poistuvat, tilalle ehkä toimintaohjeet.

Uuden lainsäädännön tautiluokitus

§ 5 tautiluokkaa:

- A Eksottiset taudit, jotka hävitetään nopeasti niiden esiintyessä (vastaavat pitkälti helposti leviäviä tauteja)
- B EU:n alueella esiintyvät taudit, joita hävitetään pidemmän ajan kuluessa (esim. Brucella, Rabies, nautatuberkuloosi)
- C EU:n alueella esiintyvät taudit, joita jäsenvaltiot voivat hävittää vapaaehtoisesti tai jäsenvaltioille voidaan myöntää virallisesti vapaa asema (ns. lisävakuustaudit esim. BVD, sinikielitauti, leukoosi, IBR, Aujeszky-tauti, vesieläintaudit)
- D Taudit, joita valvotaan EU:n sisäisissä siirroissa ja tuonnissa
- E Ilmoitettavat ja seurattavat taudit

Eläintaudit ja täydentävät ehdot

- Eläintauteihin liittyvässä täydentävien ehtojen valvonnassa valvotaan TSE-vaatimusten noudattamista sisämarkkinakaupassa ja tuonnissa ja viennissä sekä TSE-taudeista ilmoittamista, siirtorajoitusten noudattamista ja välttämättömien tietojen antamista (ns. TSE-tauteja ovat nautojen BSE ja lampaiden ja vuohien scrapie)
- Käytännössä täydentävien ehtojen tarkastuskäynneillä kysellään, onko ollut TSE:hen liittyviä rajoituksia, sisämarkkinakauppaa tai tuontia/vientiä nautojen, lampaiden vuohien tai näiden sukusolujen tai alkioiden osalta-> jos on, tarkastetaan mm. terveystodistuksia/CVEDA-asiakirjoja/mahdollisia virkaeläinlääkärin myöntämiä eläinlääkintötodistuksia/eläinluetteloita/eläinten korvamerkkejä yms.

Jatkuu..

§ Eläinsuojelusäädöksiin liittyvässä täydentävien ehtojen valvonnassa yksi vaatimus on, että sairastuneista ja vahingoittuneista eläimistä huolehditaan asianmukaisesti ja että sairas tai vahingoittunut eläin on tarvittaessa sijoitettava erilleen muista eläimistä.

Oleellista se, että

§ eläintä ei jätetä hoidotta,

§ toimitaan viipymättä

§ eläin tarvittaessa lopetetaan tai teurastetaan

§ eläin tarvittaessa sijoitetaan erilleen muista eläimistä

Jatkuu...

Laiminlyönniksi voidaan ehdottaa esim. tilanteita, joissa:

- § Sairaita eläimiä ryhmäkarsinoissa, vaikka niiden tulisi olla yksittäiskarsinoissa
- § Sairaasta/sairaista eläimistä ei ole huolehdittu asianmukaisesti- esim. eläinlääkəriin ei ole otettu yhteyttä silloin kun siihen olisi ollut tarvetta
- § Esim. puutteellinen sorkkahoito aiheuttanut eläimelle kivuliaan virheasennon eikä tilannetta ole pitkään aikaan hoidettu
- § Eläinten tila olisi edellyttänyt lopettamista tai teurastamista, mutta sitä ei ole tehty

Jatkuu...

- § Sanktioehdotuksen suuruuteen vaikuttaa laiminlyönnin laajuus (kuinka suurella osalla eläinryhmästä kyseinen laiminlyönti), vakavuus (kuinka merkittäviä seurauksia laiminlyönnistä aiheutunut), kesto (kuinka kauan laiminlyönti jatkunut)
- § Tavanomainen laiminlyönti-> 3% (pääsääntöisesti annettava seuraamus)
- § Laiminlyönti, joka on tavanomaista laiminlyöntiä vähäisempi ->1%
- § Laiminlyönti, joka on tavanomaista laiminlyöntiä vakavampi ->5%
- § Jos puute hyvin vähäinen ja sen voi korjata jo valvontakäynnin aikana-> kunnossa
- § Joissakin tilanteissa voidaan antaa ns. varhaisvaroitus (0%)

Uusia animaatiovideoita afrikkalaisen sikaruton torjuntaan Ruokaviraston sivuilla

§ <https://www.ruokavirasto.fi/viljelijat/elaintenpito/elainten-terveys-ja-elaintaudit/elaintaudit/ajankohtaista-elaintaudeista/animaatiot-avuksi-afrikkalaisen-sikaruton-torjunnassa/>

§ Suunnattu eri kohderyhmille: sikatuottajat, metsästäjät, matkailijat, eläinlääkärit, luonnossa liikkujat

Kiitos!